

DOBIÁŠ, Dalibor – FRÁNEK, Michal – HRDINA, Martin – KREJČOVÁ, Iva – PIORECKÁ, Kateřina: RUKOPISY KRÁLOVÉDVORSKÝ A ZELENOHORSKÝ A ČESKÁ VĚDA (1817 – 1885). Praha : Academia, 2014. 934 s.

Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský (ďalej ako *Rukopisy*) predstavujú – slovami posledného editora týchto pamiatok, Dalibora Dobiáša – „jedny z nejdiskutovanejších záhad české literatury i kulturního života“ (*Rukopis královédvorský/Rukopis zelenohorský*, 2010, s. 214). Kým v 19. storočí priťahoval pozornosť výskumníkov predovšetkým ich pôvod a význam a s tým spojené riešenie otázky ich pravosti, v súčasnosti sa štúdium týchto prameňov ukazuje ako produktívne v kontexte širších európskych výskumov orientovaných na otázky autorstva a autenticity, ktoré priniesol záujem o historické fikcie a mystifikácie (pozri David L. Cooper: Padělký jako romantická forma autorství. In: *Česká literatura*, roč. 60, 2012, č. 1, s. 26 – 44).

Sekundárna literatúra k obom titulom nadobudla za už temer dve storočia od uverejnenia prvého z nich v roku 1818 úctyhodný rozsah. Svedčí o tom nielen vyššie uvedené vydanie *Rukopisov*, ale aj najnovšia publikácia *Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817 – 1885)*. Hoci recipuje len vymedzené časové obdobie, zoznam prameňov a sekundárnej literatúry k problematike zahŕňa impozantných približne 1500 položiek (s. 798 – 869). V spektre ohlasov na *Rukopisy*, ktoré je kvalitatívne značne disparátne, ako napokon väčšina ohlasov na „diskutované kultúrne záhady“, môžeme publikáciu vnímať ako užitočnú snahu vyselektovať, sprostredkovať, zorganizovať a v širších kontextoch vysvetliť najvýznamnejšie sekundárne texty reflektujúce *Rukopisy* v období národného obrodzenia. V tom podľa mňa spočíva základný význam a prínos tejto knihy.

Cieľ publikácie formuloval autorský kolektív v zložení D. Dobiáš, Michal Fránek, Martin Hrdina, Iva Krejčová, Miroslav Novák a Kateřina Piorecká ako snahu ucelene predstaviť *Rukopisy* a rukopisné falzá, ktoré sú s nimi spájané (*Píseň pod Vyšehradem*, *Milostná píseň krále Václava*, glosy v *Mater verborum*, žalmy v glosovanom žaltári, *Evangelium sv. Jana*, *Libušino proroctví*), a podrobne komentovať premeny vzťahu pôvodnej českej (nielen literárnej) vedy k nim v rokoch 1817 až 1885 v širšom nadnárodnom rámci. Takto formulovanému cieľu zodpovedá štruktúra knihy. Rozčlenená je na analytickú a textovú časť, ktoré sú rámcované úvodnou staňou (D. Dobiáš), prílohami (K ediční problematice Rukopisů královédvorského a zelenohorského v letech 1817 – 1885; Vybrané další nálezy z okruhu Rukopisů královédvorského a zelenohorského; s. 575 – 616; D. Dobiáš) a pomocným aparátom (zoznam prameňov a literatúry, súpis vyobrazení, edičná poznámka, anglické a ruské resumé, menný a vecný register).

Prvú časť publikácie tvoria rozsiahle štúdie autorov k premenám vzťahu českej vedy k *Rukopisom*. Štúdie – v podstate kapitoly – sú rozvrhnuté z hľadiska časových období, ktoré môžeme vnímať ako určité príznačné spôsoby (tendencie) v reflexii *Rukopisov*. V stručnej podobe ich sumarizuje aj pripojená „Chronologie hlavních událostí spo-

jených s recepcií Rukopisů královédvorského a zelenohorského ve vědě (1816 – 1885)“ v prehľadnej forme kalendária (s. 245 – 249).

Prvé obdobie vymedzujú roky medzi „objavením“ *Rukopisu královédvorského* v roku 1817 a jeho druhým vydaním v roku 1829. D. Dobiáš ukazuje, že výklad ranej recepcie *Rukopisov* bol zaťažený mytológiami, ktoré pamiatky vyčleňovali a postupne fetišizovali, pričom vzťah jednotlivcov, „pôvodcov“ k nim ostal celkom v úzadí. Podľa autora sa ukazuje, že *Rukopisy* figurovali v tomto období problematickejšie, než uvádzali ich výklady od tridsiatych rokov 19. storočia, ktoré nálež oboch diel označovali za bod zlomu v rozvoji novočeskej literatúry („Mezi Rukopisem královédvorským a zelenohorským (1817 – 1829)“; s. 17 – 62).

Recepciu *Rukopisov* v tridsiatych rokoch vníma D. Dobiáš ako vzdľaovanie sa diskusie o *Rukopisoch* a ďalších dobových falzách od osvietených historiografických pravidiel a obrazu českej histórie u hlavného dobového kritika týchto pamiatok, Josefa Dobrovského. Stali sa širšou témou vedy, umenia a spoločenského života vôbec, pričom na pozadí dobových inštitucionálnych a metodických premien českej vedy sa zvlášť vďaka vydaniu *Rukopisov* z roku 1829 vytvoril priestor pre diskusiu o týchto pamiatkach a s nimi spojenými falzami ako o jednom vlastenecky významnom celku. Autor ukazuje, ako k romantickému poňatiu k výkladu, príznačnému pre predošlé desaťročie, postupne pristupovali metódy modernej vedy („Spor o roli Rukopisů královédvorského a zelenohorského v diskursu národa (1829 – 1840)“; s. 63 – 97; autorom podkapitoly „Nová vědní disciplína v diskusi o Rukopisech: chemie“ je M. Novák).

Tretie obdobie recepcie *Rukopisov* vymedzuje kritická edícia Pavla Jozefa Šafárika a Františka Palackého (1840) a obranná komparatívna štúdia od Václava Nebeského (1852, 1853). I. Krejčová ho charakterizuje ako kontinuálne rozvíjanie Šafárikovho a Palackého modelu obrany *Rukopisov*, ktoré boli v štyridsiatych rokoch 19. storočia naďalej spájané s moderným vedeckým poznaním, popisom národného života, zvykov, práva, kultúry atď. Začiatkom päťdesiatych rokov Nebeského obsiahla štúdia na jednej strane poukázala na neudržateľnosť niektorých filologických, historických, mytologických a paleografických dokladov autenticity *Rukopisov*, na druhej strane im vymedzila jedinečnú pozíciu v tradícii staročeskej literatúry („O pramennou hodnotu Rukopisů královédvorského a zelenohorského (1840 – 1853)“; s. 97 – 150). Táto ambivalentnosť sa, napokon, ukazuje ako príznačná pre recepciu *Rukopisov* aj v širšom časovom horizonte a istým spôsobom ostáva príznačná dodnes.

Za horný časový medzník štvrtej fázy reflexie označil M. Fránek päťdesiate výročie objavy *Rukopisu královédvorského*. Jej ťažiskom je obnovený spor o stredoveký pôvod *Rukopisov*, ktorý v druhej polovici päťdesiatych rokov iniciovalo odhalenie *Písně pod Vyšehradem* a *Milostné písně krále Václava* ako novodobých podvrhov. Dovtedy nevidaný vedecký a spoločenský ohlas polemík o pravosť *Rukopisov* vykladá autor v kontexte vývoja nemeckej historiografie a filológie, ktoré boli zdrojom kritických ohlasov („Ve stínu česko-německého antagonismu (Rukopisy královédvorský a zelenohorský v letech 1853 – 1866)“; s. 151 – 202).

Oslavy päťdesiateho výročia „nálezu“ *Rukopisu královédvorského* Václavom Hankom podrobnejšie reflektujú M. Hrdina a K. Piorecká v zmysle občianskeho protestu

proti prusko-rakúskej vojne, kde výklad textu určoval prednostne politický diskurz. Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov podmienili recepciu *Rukopisov* premeny v oblasti vedeckej práce, odrážajúce dynamickú inštitucionalizáciu vedeckých disciplín, vďaka čomu sa mytologicky a folkloristicky zamerané práce o *Rukopisoch* postupne ocitli na okraji produkcie. Najvýraznejšie sa uplatňoval filologický prístup, ktorý priniesol zásadné dôkazy o „nepravosti“ *Rukopisov*, predovšetkým v dielach Aloisa Vojtěcha Šemberu a Antonína Vaška. Po ich smrti na začiatku osemdesiatych rokov však hlavná vlna diskusie o novodobej datácii *Rukopisov* odznela („Věřit a vědět (Rukopisy královédvorský a zelenohorský v letech 1867 – 1885)“, s. 203 – 244).

Druhá časť publikácie je antológiou reprezentatívnych dobových reflexií týchto pamiatok. Autori vybrali 33 obranných a polemických reakcií na *Rukopisy* a s nimi spojené falzá od 23 autorov, ktoré sú zoradené chronologicky:

- Josef Dobrovský: *Dějiny české řeči a literatury* (1818; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Václav Hanka: *Připomenutí* (stať z prvého vydania *Rukopisu královédvorského*, 1818);
- Joseph Georg Meinert: *O Kralodvorském rukopise* (*Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst*, 1819; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Josef Jungmann: *Rukopis kralodvorský* (*Dobroslav*, 1822);
- Antonín Jungmann: *Soud Libušin. Předmluva* (*Krok*, 1821/1822);
- Josef Dobrovský: *Literární podvod* (*Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst*, 1824; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Václav Alois Svoboda: *Libuše jako zákonodarkyně* (*Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst*, 1824; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Josef Dobrovský: *Předběžná odpověď na útoky pana V. S[vobody] v Archivu č. 64 z 28. května 1824* (*Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst*, 1824; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Josef Dobrovský: *Prawda ruska* (*Jahrbücher der Literatur*, 1824; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Václav Alois Svoboda: *Dějepisná zpráva* (úryvky state z vydania *Rukopisu královédvorského*, 1829);
- František Palacký: *Český kralodvorský rukopis* (*Jahrbücher der Literatur*, 1829; z nem. prel. D. Dobiáš);
- Josef Jungmann: *Tatranka* (*Časopis českého muzea*, 1832);
- Pavol Jozef Šafárik – František Palacký: *Nejstarší památky české řeči. Libušin soud, Evangelium Johannis, Litoměřická zakládací listina, glosy Mater verborum* (1839 – 1840);
- Josef Kalina: *Rukopis kralodvorský* (*Ost und West*, 1844; z nem. prel. Johana Gallupová a I. Krejčová);
- Jan Erazim Vocel: *Básnictví* (1845; z nem. prel. Petr Píša);
- Pavol Jozef Šafárik: *Kralodvorský rukopis. Úvod k překladu této básně od J. M. hraběte von Thun* (1845; z nem. prel. P. Píša);
- Václav Nebeský: *Kralodvorský rukopis* (*Časopis českého muzea*, 1852);
- Jan Erazim Vocel: *Aesthetický význam básní Kralodvorského rukopisu: Záboj a Jaroslav* (*Časopis českého muzea*, 1854);

- Josef Jireček: *Studie o Rukopisu kralodvorském* (Světozor, 1858);
- Julius Feifalik: *O králi Václavu z Čech jako německém básniku a o nepravosti staročeské Písně milostné krále Václava I.* (1858; z nem. prel. P. Piša);
- Václav Nebeský: *Zpráva o paleografickém vyšetřování rukopisu Písně milostné krále Václava* (Časopis českého muzea, 1858);
- Martin Hattala: *Obrana Libušina soudu ze stanoviska filologického* (Časopis českého muzea, 1859);
- Václav Nebeský: *Rukopis kralodvorský a p. M. Büdinger* (Časopis českého muzea, 1859);
- Julius Feifalik: *O Královédvorském rukopisu* (1860; z nem. prel. P. Piša);
- Josef Jireček – Hermenegild Jireček: *Pravost Královédvorského rukopisu* (1862; z nem. prel. P. Piša);
- Pavol Jozef Šafárik: *Výměsky o dědičném právu v Čechách co příspěvek k vysvětlení Zlomku zelenohorského* (Časopis českého muzea, 1864);
- Karel Jaromír Erben: *Příspěvky k dějepisu českému, sebrané ze starých letopisů ruských, od nejstarší doby až do vymření Přemyslovců* (Časopis českého muzea, 1870);
- Jaroslav Goll: *O českém verši desetiřabičném* (Časopis českého muzea, 1871);
- Josef Jireček: *Báseň o pobití Tatarův a Million Marka Pavlova* (Časopis českého muzea, 1877);
- Ignác B. Mašek: *Příspěvky k výkladu Rukopisu Kralodvorského. XVI. Žežhulice* (Listy filologické, 1878);
- Alois Vojtěch Šembera: *Libušin soud, domnělá nejstarší památka řeči české, jest podvržen. Těž zlomek Evangelium sv. Jana* (1879);
- Antonín Vašek: *Filologický důkaz, že Rukopis Kralodvorský a Zelenohorský, též zlomek Evangelia sv. Jana jsou podvržena díla Václava Hanky* (1879);
- Alois Vojtěch Šembera: *Kdo sepsal Kralodvorský rukopis roku 1817?* (1880).

Chronologické radenie podľa roku vydania zohľadňuje vzájomnú komunikáciu textov, ktoré na seba nadväzujú ako polemické či súhlasné reakcie, a odráža postupnú premenu náhľadov českej vedy od skôr väčšinového akceptovania pravosti rukopisov v prvej tretine 19. storočia k prevažujúcemu odmietnutiu týchto prameňov ako podvrhov v jeho poslednej tretine, ako napokon ukazuje aj analytická časť publikácie.

Zostavovatelia pri redakcii vychádzali dôsledne z prvých vydání a antológiu doplnili rozsiahlymi komentármi a vysvetlivkami ku každému textu zvlášť (s. 617 – 797). Komentár obsahuje okrem kompletných bibliografických údajov k prvému vydaniu, prípadne dostupným rukopisom, údaje z ďalších vydání (ak také boli) a vysvetlivky k textu potrebné pre jeho pochopenie a dobový kontext, vrátane prekladov cudzojazyčných pasáží v textoch, a odkazy na sekundárnu literatúru.

Oceňujem, že autori zahrnuli do knihy aj primárne texty. Rozšírenie vedeckej časti (metatextu) o pramennú základňu (texty) predstavuje dobrý spôsob, ako danú problematiku spracovať čo najnázornejšie. Nemožno opomenúť skutočnosť, že mnohé z týchto textov neboli doteraz druhýkrát odtlačené a bádateľom nemusia byť dostupné či už fyzicky, alebo jazykovo (časť z nich bola uverejnená v nemčine, publikácia prináša všetky v českom preklade). Aj napriek tomu, že výber vedľa seba kladie state, ktoré sa z hľadís-

ka reflexie *Rukopisov* považujú za reprezentatívne, pochádzajúce od rešpektovaných autorít dobovej vedy, a state situované skôr na periférii vedného diskurzu, antológia poukazuje nielen na ciele, ktoré autori svojou prácou sledovali, ale môže byť základom kanonizovaného radu sekundárnych textov venovaných *Rukopisom* v sledovanom období.

Trochu ťažko sa mi pri písaní formulovalo označenie knihy ako publikácie. V tiráži figuruje práve toto slovo; autori ju užšie označujú ako súbor štúdií s komentovanou antológiou. Vzhľadom na tematickú a (viac-menej aj) metodologickú jednotnosť štúdií, ktoré majú charakter kapitol, je možné o knihe hovoriť ako o monografii doplnenej komentovanou antológiou. Ponúka erudovaný vedecký výstup, preto skromnosť autorského kolektívu nie je namieste, zvlášť v čase, kedy sa v publikačnej kategórii „monografia“ čoraz seabavedomejšie udomáčuňujú všetky možné výstupy, ktoré s monografiou nemajú okrem samozvaného označenia nič spoločné. No to je možno skôr rýdzo slovenský problém.

Jana Pácalová

Mgr. Jana Pácalová, PhD.
Ústav slovenskej literatúry SAV
Konventná 13
811 03 Bratislava
SR
Email: pacalovakorekt@gmail.com

KUZMÍKOVÁ, Jana (ed.): LITERATÚRA V KOGNITÍVNYCH SÚVISLOSTIACH. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. 152 s.

Koncom roku 2014 vydalo vydavateľstvo Ústavu slovenskej literatúry SAV zaujímavú kolektívnu monografiu *Literatúra v kognitívnych súvislostiach*, ktorá vznikla pod vedením Jany Kuzmíkovej. Uvedená monografia predstavuje zásadný príspevok k súdobým kognitívnym výskumom v literatúre a umení. Už na začiatku je potrebné zdôrazniť, že nejde o mechanický zber atomizovaných textov spätých s tematickou sférou kognitívneho skúmania literatúry a umenia, ale o metodologicky konzekventnú monografiu, ktorá sa snaží teoreticky a analyticky zmapovať postavenie súčasnej kognitívnej vedy vo výskumnej literatúre. Téma monografie je zvolená veľmi aktuálne. Súčasný kognitívnovedný skúmanie povahy ľudskej mysle charakterizuje významný a intenzívne sa rozvíjajúci výskumný program, ako písali vo svojich príspevkoch pre *World Literature Studies* Silvia Gáliková i Jana Kuzmíková.¹ Autori monografie *Literatúra v kognitívnych súvislostiach*,

¹ S. Gáliková: Metafora v kognitívnovednom modelovaní. In: *World Literature Studies*, 2011, vol. 3 (20), no. 3, s. 28 – 40, J. Kuzmíková: Kognitívne súvislosti literárneho procesu. In: *World Literature Studies*, vol. 3 (20), 2011, no. 3, s. 15 – 27.